

EDUCAȚIE PENTRU PROMOVAREA NONVIOLENȚEI

CURRICULUM LA DECIZIA ȘCOLII

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ

„Nonviolența este arma celor puternici” (Mahatma Ghandi)

Prof. Păun Corina-Constanța

prof. Stoica Maria-Dorina

2021

NOTĂ DE PREZENTARE

Programa școlară „Educație pentru promovarea nonviolenței” reprezintă o ofertă pentru curriculum la decizia școlii, pentru clasele V-VIII din învățământul gimnazial, fiind prevăzută a se desfășura 1 oră pe săptămână.

Această programă contribuie la realizarea următoarelor competențe sociale și civice din profilul de formare a absolventului de clasa a VIII-a:

- Operarea cu valori și norme de conduită relevante pentru viața personală și pentru interacțiunea cu ceilalți;
- Relaționarea pozitivă cu ceilalți în contexte școlare și extrașcolare, prin exercitarea unor drepturi și asumarea de responsabilități;
- Manifestarea disponibilității pentru participare civică în condițiile respectării regulilor grupului și valorizării diversității (etno-culturale, lingvistice, religioase etc.).

Disciplina **„Educație pentru promovarea nonviolenței”** are un caracter transdisciplinar, situându-se, prin problemele abordate, în zona de intersecție a disciplinei Educație socială, Psihologie, din aria curriculară Om și societate și Consiliere și orientare.

Programa a fost structurată în raport cu tema educației pentru nonviolență, astfel încât să se realizeze:

- abordarea problematicii din mai multe perspective;
- pregătirea elevilor pentru înțelegerea manifestărilor violenței în viața cotidiană și a impactului devastator al acesteia asupra bunăstării indivizilor și a comunității;
- formarea și dezvoltarea abilităților de gestionare a emoțiilor și a comportamentului, astfel, încât să fie capabili să manifeste empatie, să ia decizii responsabile, să relaționeze pozitiv;
- schimbarea atitudinii față de violență prin renunțarea la indiferență și acceptare

- formarea unor competențe care să le permită elevilor implicarea în rezolvarea problemelor apărute în comunitatea școlară, găsirea unor soluții, în special prin realizarea unor proiecte de prevenire și combatere a violenței

- formarea unor comportamente nonviolente orientate spre valori comune unei societăți armonioase, incluzive: toleranța, cooperarea, solidaritatea, demnitatea, compasiunea, bunăvoința.

Politica educațională românească stabilește centrarea învățământului pe dezvoltarea competențelor-cheie și în conformitate cu aceasta, programa se raportează la „Recomandările Consiliului Uniunii Europene privind competențele-cheie pentru învățarea pe tot parcursul vieții” (2018/C189/01) – competențe sociale și civice, a învăța să înveți, competențe digitale.

ARGUMENT

Violența este o prezență constantă în societatea contemporană, în ciuda eforturilor factorilor de decizie, organizațiilor civice, cercetătorilor, profesorilor de a-i determina cauzele, formele de manifestare, de a o preveni și combate.

Din păcate, este prezentă și în societatea românească și în școlile românești, în toate formele ei. Violența, înțeleasă ca orice comportament al cărui scop este crearea de prejudicii unei persoane, este prezentă în școală sub forma conflictului dintre copii sau dintre adulți și copii. Conform Comitetului ONU pentru drepturile copilului, termenul de „violență” este interpretat ca incluzând toate formele de violență fizică sau mentală, vătămare sau abuz, neglijare sau tratament neglijent, maltratare sau exploatare, inclusiv abuzul sexual. Violența fizică și violența verbală sunt cele mai întâlnite forme, iar cauzele acestora sunt multiple:

- factori externi școlii: mediul familial (relații tensionate în familie, comportamente violente, familii dezorganizate, venituri insuficiente, nivel scăzut de educație), mass-media (promovarea unor modele de comportament agresiv), grupul de prieteni („găștile de cartier”);

- factori ce țin de individ: particularități ale personalității acestuia (dificultăți de adaptare la mediul școlar, toleranță redusă la frustrare, imagine de sine scăzută, capacitate empatică scăzută, lipsa autocontrolului, instabilitate emoțională);

- factori ce își au sursa în școală (neadaptarea strategiilor educaționale, managementul defectuos al clasei, evaluarea comportamentului elevilor în termeni constant negativi, dificultăți de comunicare elevi-profesori, monopolizarea comunicării de către profesor etc.);

Violența împotriva copiilor reprezintă o încălcare a drepturilor copiilor și afectează posibilitatea acestora de a beneficia de celelalte drepturi. Adesea, violența are consecințe mentale și fizice uriașe pe termen lung, uneori timp de mai multe generații. Pe lângă efectul asupra indivizilor-victime, violența este asociată cu costuri mari pentru societate. În ciuda progreselor înregistrate, riscul violenței rămâne prezent în toate mediile, inclusiv în mediul digital și în locurile în care copiii ar trebui să se afle în cea mai mare siguranță – în școli, în timpul activităților recreative, sportive sau la domiciliu.

Violența școlară este doar una dintre manifestările violenței cotidiene. Dezbaterile privind relația între conceptul de „drept la siguranță” și mediul școlar au căpătat în Europa o dezvoltare continuă și constantă, cu diferențe de la țară la țară, devenind oficial o problemă politică. Comisia Europeană, la Utrecht, în anul 1997, a abordat problema dreptului la siguranță în mediul școlar, ceea ce a dus la creșterea interesului factorilor de decizie de la nivel național și internațional pentru această problemă. Astfel, s-au produs o serie de schimbări în abordare, în sensul acceptării unei definiții mai largi a violenței, acordării unei atenții mai mari victimelor (efectele victimizării, consilierea acestora).

Conform unui studiu realizat de UNICEF, violența în școală are forme de manifestare variate, precum:

- exprimare jignitoare, cum ar fi: poreclire, tachinare, ironizare, amenințare, hărțuire;
- împingere, lovire, rănire;
- comportament care intră sub incidența legii (viol, consum/comercializare de droguri, vandalism, furt);
- ofensă adusă autorității cadrului didactic (limbaj, comportament);
- întârzierea la ore, părăsirea clasei în timpul orei, fumatul în școală și orice alt comportament care contravine flagrant regulamentului școlar.

Aproximativ 17% din copiii din 58 de țări sunt supuși unor forme severe de pedeapsă fizică (loviri în cap, tras de urechi sau lovituri dure și repetate), 1 din 3 elevi cu vârste între 13 și 15 ani, la nivel mondial, sunt brutalizați cu regularitate în școală, o treime din elevii cu vârste între 11 și 15 ani din Europa și America de Nord afirmă că au brutalizat alți copii – în Letonia și România, aproape 6 din 10 recunosc că brutalizează alți copii.

Bullyingul este o formă de violență fizică și psihică, un comportament repetat îndreptat spre o persoană în mod intenționat în scopul producerii unor prejudicii fizice și mentale acesteia, un comportament prin care o persoană încearcă să obțină supremație asupra altor persoane. Este o formă de abuz care se manifestă variat sub forma:

- folosirii poreclelor;
- bârfelor, lansării unor informații false despre o persoană;
- manipulării;

- izolării victimei, respingerii și marginalizării, excluderii din grup;
- deposedării de bunuri (bani, obiecte personale), distrugerii bunurilor victimei;
- îmbrâncirii, lovirii repetate a victimei etc.

Școala este mediul în care se manifestă cel mai frecvent *bullyingul* și uneori este foarte dificil de identificat. Un rol important în existența și menținerea fenomenului îl au elevii care observă diferite forme ale acestuia, dar prin comportamentul pasiv, prin indiferență, neimplicare, contribuie la menținerea comportamentului agresorului. De aceea, este important ca elevii să poată identifica orice forme de manifestare a violenței care în aparență nu sunt atât de grave, cu care s-au obișnuit (de exemplu poreclirea, răspândirea de informații false etc.) și, mai ales, să le înțeleagă efectele extrem de nocive asupra sănătății fizice și mentale a victimei, a dezvoltării personalității acesteia, a stării de bine în școală, să ia atitudine, să se implice pentru a preveni astfel de comportamente.

Cyber-bullyingul este *bullyingul* realizat prin intermediul tehnologiilor digitale. Comunicarea prin intermediul acestor tehnologii se realizează în scopul amenințării, umilirii, hărțuirii unei persoane, grup de persoane, în mod intenționat și repetat. Se poate realiza pe rețelele de socializare, platformele de jocuri, telefoanele mobile, pe website-uri cu conținut

video (de exemplu, Youtube), bloguri etc. Astfel, se poate manifesta prin amenințări, răspândirea de informații false despre o persoană sau un grup, copierea identității unei persoane și transmiterea unor mesaje în numele acesteia, postarea unor fotografii care compromit persoana agresată, trimiterea unor e-mailuri cu conținut jignitor etc.

Mesajele includ de regulă amenințări, conținuturi obscene, bârfe, incitări la ură, în scopul hărțuirii, intimidării, umilirii victimelor.

Cyber-bullyingul implică diferite forme de abuz psihologic iar efectele sunt variate ca și în cazul *bullyingului*:

- sentimente de frică, rușine, insecuritate;
- absenteism;
- evitarea activităților de grup, renunțarea la prieteni;
- anxietate;
- scăderea stimei de sine;
- întreținerea diferitelor forme de prejudecăți, a discriminării.

Starea de bine a elevului condiționează procesul de învățare și succesul, stima de sine, relațiile pozitive cu ceilalți, capacitatea de empatie, comportamentele *pro* sociale. Toate acestea se realizează printr-un climat școlar prietenos, o relație profesor-elev și elev-elev pozitivă, bazată pe respect, siguranță – lipsa violenței, legătura dintre școală și familie, comunitate. De altfel, potrivit UNESCO, o școală în care se realizează starea de bine este școala în care sunt respectate mai multe criterii ce pot fi grupate în trei categorii: oamenii, procesul de învățământ și locul. Relațiile de prietenie dintre elevi, de bună colegialitate, implicarea părinților, atitudinile profesorilor, empatia, corectitudinea, solidaritatea, compasiunea, practicile de colaborare pozitive, posibilitatea elevului de a-și exprima opinia fără teama de greșeli, sunt condiții absolut necesare pentru o „școală fericită”. Locul, adică școala ca loc de învățare, trebuie să fie sigur, lipsit de comportamente violente, cu mai puține tensiuni, cu o atmosferă prietenoasă, un loc al interacțiunilor pozitive.

Astfel, este foarte importantă conștientizarea efectelor dramatice ale violenței, educarea copiilor în spiritul respectului, empatiei, solidarității, armoniei, toleranței, nonviolenței.

Programa școlară „**Educație pentru promovarea nonviolenței**” aplică modelul de proiectare curriculară centrat pe competențe, iar structura ei include:

- Nota de prezentare
- Competențe generale
- Competențe specifice
- Conținuturi
- Sugestii metodologice

Competențele – reprezintă ansambluri structurate de cunoștințe, abilități, atitudini dobândite prin învățare, care permit identificarea și rezolvarea de probleme într-un anumit domeniu. Se concretizează în capacități intelectuale care presupun transfer, aplicabilitate și operare cu conținuturi diverse.

Competențele generale se formează pe durata învățământului gimnazial prin studiul unei discipline.

Competențele specifice sunt derivate din competențele generale, fiind etape în dobândirea acestora. Lor li se asociază unități de conținut, activități de învățare **etc.**

Conținuturile învățării sunt structuri informaționale și reprezintă achiziții de bază prin intermediul cărora se formează competențele.

Sugestiile metodologice includ recomandări referitoare la proiectarea activităților, strategii didactice, fișe de lucru, evaluare.

Programa școlară reprezintă documentul de bază în realizarea planificării calendaristice și în proiectarea activităților didactice.

Planificarea calendaristică presupune asocierea competențelor specifice cu conținuturile, determinarea ordinii parcurgerii unităților de învățare și a timpului necesar parcurgerii acestora.

În proiectarea didactică a unității de învățare trebuie avute în vedere competențele generale, competențele specifice, conținuturile asociate. Este necesar ca activitățile de învățare realizate în cadrul acestor ore să fie completate prin activități realizate în contexte nonformale. Astfel, se pot realiza campanii de promovare a comportamentului orientat spre valori precum solidaritatea, altruismul, dreptatea, demnitatea în perioada „Școlii altfel”, de includere în cadrul revistei școlii a unor articole pe teme referitoare la efectele negative ale comportamentului violent, întâlniri ale elevilor cu reprezentanți ai autorităților, juriști, de realizare a unor pagini web etc.

Bibliografia include o listă de lucrări care pot veni în sprijinul activității profesorului.

Programa este realizată în acord cu prevederile cuprinse în documentele naționale și internaționale:

- Legea educației naționale nr. 1/2011 cu modificările și completările ulterioare
- Legea nr. 272 din 21 iunie 2004 (actualizată) privind protecția și promovarea drepturilor copilului;
- Legea nr. 221/2019, pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011 privind violența psihologică – *bullying*;
- Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 221/2019, pentru modificarea și completarea Legii educației naționale nr. 1/2011 privind violența psihologică – *bullying*;
- Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948);
- Convenția Organizației Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului (1989);
- Strategia Consiliului Europei pentru drepturile copilului (2016 – 2021);
- Declarația privind promovarea cetățeniei și a valorilor comune ale libertății, toleranței și nediscriminării prin educație (Declarația de la Paris, 2015);
- Declarația de la Salamanca și cadrul de acțiune asupra educației persoanelor cu necesități speciale. **Conferința mondială asupra educației persoanelor cu necesități speciale: acces și calitate**, Salamanca, Spania, 1994
- Protecția copiilor împotriva hărțuirii. Rezoluția 69/158, Adunarea Generală ONU, 2014

Competențe generale

- 1. Manifestarea unor comportamente orientate spre valori precum toleranța, respectul, solidaritatea, altruismul, dreptatea, demnitatea*
- 2. Cooperarea în vederea prevenirii comportamentului violent și promovarea comportamentului nonviolent*

Competențe specifice și exemple de activități de învățare

1. Manifestarea unor comportamente orientate spre valori precum toleranța, respectul, solidaritatea, altruismul, dreptatea, demnitatea

1.1. Utilizarea corectă a termenilor specifici educației pentru nonviolență, cu referire la fenomenul violenței, comportamentul violent/nonviolent.

- *exerciții de determinare a înțelesului termenilor: comportament violent/ comportament nonviolent, toleranță, solidaritate, prejudecăți, stereotipuri, discriminare , agresor, victimă, bullying, cyberbullying etc.*
- *realizarea unei hărți conceptuale cu termeni definatorii pentru comportamentul violent/nonviolent*
- *exerciții de completare a unui text lacunar*
- *formularea unor enunțuri care să conțină termeni specifici*
- *realizarea/rezolvarea unor rebusuri*
- *realizarea unui dicționar de termeni (poate ilustrat? pentru CES)*
- *realizarea unor scurte eseuri în care utilizează termeni specifici, stabilesc conexiuni*
- *exerciții de literație pe un text pe tema violenței (cine este agresorul? care este forma violenței etc.);*
- *exerciții de corelare a unor comportamente/fapte cu termeni-umbrelă*

1.2 Analiza unor situații în acord sau dezacord cu valorile și principiile unei comunități armonioase, ale unei școli sigure.

- *exemplificarea unor situații de discriminare care pot fi cauze ale violenței*
- *analizarea efectelor prejudecăților, stereotipurilor, discriminării asupra relațiilor dintre membrii unei comunități școlare*
- *recunoașterea diferitelor forme de violență pornind de la imagini, filme, relatări din mass-media*

- *identificarea în texte a cauzelor unor comportamente violente în școală*
- *realizarea unor studii de caz cu privire la efectele indiferenței și acceptării violenței*
- *elaborarea unui set de reguli ale comportamentului nonviolent*

1.3 Argumentarea în favoarea respectării valorilor și principiilor, a practicilor care pot crea un mediu școlar sigur

- *formularea consecințelor bullyingului și cyberbullyingului*
- *susținerea cu argumente a necesității intervenției în scopul eliminării, prevenirii comportamentului violent*
- *realizarea unor postere, colaje, care ilustrează forme de manifestare a violenței, consecințele violenței*
- *organizarea unor jocuri de rol cu privire la strategiile de rezolvare a conflictului (prin metoda „Procesul”)*
- *realizarea unei scenete (teatru social) care să ilustreze efectele bullyingului, cyberbullyingului*
- *organizarea unui concurs de dezbateri pe tema reducerii fenomenului*
- *participarea la campanii de promovare a nonviolenței la nivelul școlii*

2. Cooperarea în vederea prevenirii comportamentului violent și promovarea comportamentului nonviolent

2.1. Elaborarea, în echipă, a unui proiect dedicat prevenirii, eliminării comportamentelor violente/bullyingului

- *alegerea temei proiectului*
- *formularea mai multor soluții și alegerea celei mai eficiente*
- *identificarea resurselor necesare*

2.2 Participarea, prin derularea proiectului, la prevenirea și eliminarea comportamentelor violente, la crearea unui mediu sigur în școală

- *participarea elevilor, conform rolurilor asumate, la realizarea proiectelor care au ca scop prevenirea oricărei forme de violență în școală, conștientizarea efectelor negative ale violenței, promovarea comportamentului nonviolent*
- *realizarea unor proiecte de susținere a unor campanii împotriva violenței cu prilejul unor zile importante prin semnificația lor: Ziua Internațională pentru Nonviolență în Școală(30 ianuarie), Ziua Internațională a Nonviolenței(2 octombrie), Ziua Internațională a Copiilor Victime ale Agresiunii(4 iunie), Ziua Mondială a Bunăvoinței(13 noiembrie)*

2.3. Rezolvarea în echipă a unor sarcini de lucru referitoare la problematica violenței

- *exerciții de identificare a formelor de violență în diferite imagini, texte*
- *realizarea unor jocuri de rol cu privire la tehnicile de rezolvare a conflictelor, simularea unei situații de negociere a conflictului*
- *conceperea unor reguli de comportament nonviolent*
- *identificarea unor modalități de acțiune pentru prevenirea manifestărilor violente în clasă, școală*
- *realizarea în echipă a unor afișe care să exemplifice consecințele violenței, care să combată orice formă de violență*
- *confeccionarea unor machete de tip before&after („înainte și după”) pe tema comunităților (non)violente*

Domenii de conținut	Conținuturi
Ce este violența ?	<ul style="list-style-type: none"> • Definiția violenței. Forme de manifestare. • Cauzele și efectele violenței • Cooperare și conflict • Comportamentul nonviolent versus comportamentul violent; • Stereotipuri, prejudecăți, discriminare
Violența în școală	<ul style="list-style-type: none"> • Ce este violența școlară? • Forme ale violenței școlare • Cauze ale violenței școlare • Bullyingul • Cyberbullyingul • Strategii și tehnici de rezolvare a conflictelor
Proiectul educațional	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea proiectului educațional pentru promovarea comportamentului nonviolent • Derularea proiectului • Evaluarea proiectului

Sugestii metodologice

Metodele utilizate trebuie să fie cele activ-participative, pe baza unor conținuturi captivante și adaptate nevoilor, intereselor elevilor, metode, strategii care să maximizeze potențialul de dezvoltare al fiecărui copil.

Metodele activ-participative sunt metodele care au în centrul procesului de învățare elevul, stimulează potențialul creativ al elevului, îi oferă posibilitatea să descopere singur ceea ce trebuie să învețe și să participe la realizarea lecției.

Profesorul este un moderator în cadrul lecțiilor în care folosește metodele activ-participative. El organizează, oferă informații suplimentare, completează, coordonează, îi orientează pe elevi în efortul de a găsi răspunsurile la întrebările puse la începutul lecției iar elevii nu vor mai fi simpli spectatori ci se implică în procesul de cunoaștere (intelectual, motivational, emotional).

Metoda pălărilor gânditoare este interactivă, stimulează gândirea și creativitatea elevilor care îndeplinesc roluri în funcție de pălăria aleasă. Este o metodă care oferă avantaje, putând fi folosită în abordarea diferitelor teme.

- stimulează creativitatea elevilor, gândirea critică;
- cultivă respectul față de opinia celuilalt, toleranța;
- dezvoltă capacitatea de comunicare, competențele lingvistice;
- încurajează elevii să privească problemele din diferite perspective;
- formează capacitatea de a lua decizii.

Sunt șase pălării gânditoare, fiecare având câte o culoare: alb, roșu, galben, verde, albastru și negru.

Pălăria albă - semnifică gândirea obiectivă, oferă informații despre problema abordată

- nu argumentează

Pălăria galbenă

- reprezintă gândirea pozitivă, optimistă
- este creativă, are în vedere beneficiile soluțiilor propuse

Pălăria roșie

- oferă o perspectivă afectivă asupra faptelor
- exprimă emoții, sentimente în legătură cu faptele, cu soluțiile propuse

Pălăria neagră

- semnifică gândirea critică, depistează greșelile, riscurile, identifică obstacolele, exprimă prudența, grija.
- subliniază disfuncțiile fiecărei soluții propuse

Pălăria verde

- semnifică gândirea creativă, exprimă ideile noi, formulează soluții posibile.

Pălăria albastră

- oferă o privire de ansamblu asupra activității, controlează, organizează, obține concluziile, le sistematizează.
- clarifică, definește problema, alege în final soluția corectă

Metoda poate fi utilizată, de exemplu, la tema „Bullyingul” și pentru formarea/dezvoltarea competențelor specifice ***1.1. Utilizarea corectă a termenilor specifici educației pentru nonviolență cu referire la fenomenul violenței, comportamentului nonviolent și 1.2. Analiza unor situații în acord sau dezacord cu valorile și principiile unei comunități armonioase, a unei școli sigure.***

Elevii trebuie să cunoască foarte bine semnificația fiecărei culori și să acționeze din această perspectivă.

Elevii sunt împărțiți în grupe, fiecărei grupe revenindu-i câte o pălărie. Totodată li se explică rolurile avute, sarcinile de lucru, în cât timp își pot îndeplini sarcina.

Pălăria albă	Definirea bullyingului. Identificarea unor forme de bullying în școală
Pălăria roșie	Identificarea emoțiilor, sentimentelor resimțite de victimele bullyingului, descrierea acestora
Pălăria verde	Identificarea unor căi, de prevenire a bullyingului în școală
Pălăria galbenă	Prezentarea avantajelor fiecărei modalități de prevenire a bullyingului
Pălăria neagră	Identificarea riscurilor implicate de diferitele căi de prevenire a bullyingului, a obstacolelor întâmpinate
Pălăria albastră	Prezentarea concluziilor cu privire la cele mai frecvente forme de bullying din școală și principalele modalități de acțiune pentru prevenirea și eliminarea acestuia.

Profesorul îi poate îndruma pe elevi cu întrebări specifice fiecărei grupe:

Pălăria albă	<ul style="list-style-type: none"> • De ce informații dispunem? • Ce informații lipsesc? • Prin ce mijloace obținem informațiile care ne lipsesc? • Ce este bullyingul? • Cum îl recunoaștem? • Care sunt formele bullyingului?
Pălăria roșie	<ul style="list-style-type: none"> • Ce simte un copil despre care se lansează informații false? • Ce ai simți tu dacă ai fi în locul aceluia copil? • Ce emoții, sentimente poate avea?
Pălăria neagră	<ul style="list-style-type: none"> • Ce i se poate întâmpla unui copil hărțuit ? • Care a fost comportamentul greșit în această situație? La ce riscuri s-au expus colegii copilului? • Ne permite Regulamentul școlii, Statutul elevului, să ne comportăm astfel?
Pălăria galbenă	<ul style="list-style-type: none"> • Ce trebuie să facem? • Care sunt avantajele fiecărei căi de acțiune? • Cum putem preveni astfel de situații? • <i>Cum poate fi ajutat copilul?</i> • <i>La cine apelăm într-o astfel de situație?</i>
Pălăria verde	<ul style="list-style-type: none"> • Putem găsi și alte soluții? • Putem rezolva și altfel problema? • Care sunt cauzele hărțuirii copilului? • În funcție de care cauze putem stabili modalități de acțiune?

Pălăria albastră:	<ul style="list-style-type: none">• În concluzie, ce forme de bullying am identificat în școala noastră?• Care sunt cele mai eficiente căi de acțiune?
-------------------	---

După îndeplinirea sarcinilor, un reprezentant al fiecărei grupe prezintă rezultatul activității.

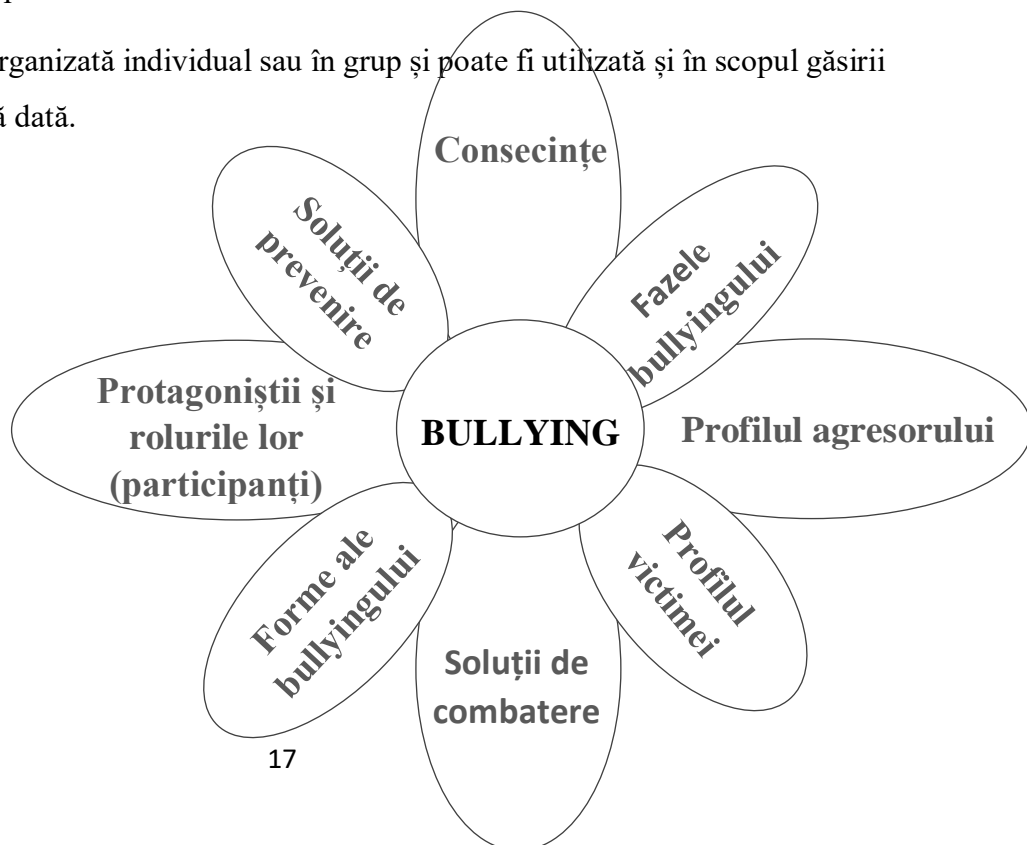
Metoda (tehnica) Lotus este o metodă de stimulare a creativității și presupune stabilirea unor conexiuni între idei, concepte, pornind de la o temă centrală.

Tema centrală este scrisă în centrul diagramei iar în jurul acesteia se generează 8 idei secundare, câte una pe fiecare petală a lotusului.

Etape:

- se scrie tema centrală în mijlocul diagramei;
- se cere elevilor să determine concepte sau idei care au legătură cu tema data (idei secundare);
- ideile secundare sunt trecute pe petalele lotusului în sensul acelor de ceasornic;
- se cere elevilor să stabilească conexiuni între idei;
- după stabilirea ideilor secundare elevii pot fi organizați în 8 grupe, iar fiecare grupă va prelua o idee secundară care va deveni tema centrală.

Metoda poate fi organizată individual sau în grup și poate fi utilizată și în scopul găsirii unor soluții la o problemă dată.

Teatrul social sau teatrul celor oprimați este o formă de teatru prin intermediul căruia participanții iau atitudine față de o problemă reală din comunitatea lor, găsesc soluții de rezolvare. Este un instrument educativ prin care se urmărește schimbarea atitudinilor și a comportamentelor în situații de încălcare a drepturilor, violență, discriminare etc.

Are ca scop conștientizarea unei probleme reale a comunității și prezentarea unor soluții alternative, viabile, de rezolvare a acesteia. Prin această formă de teatru, elevii nu doar că încearcă și reușesc să găsească soluții ci învață să participe efectiv, deoarece spectatorii devin actori și Astfel, se implică

Teatrul forum este cea mai utilizată formă a teatrului social în cadrul căruia sunt dezvoltate creativitatea, competențele de comunicare, lucrul în echipă, relaționarea pozitivă, empatia.

În realizarea piesei, facilitatorul trebuie să se aibă în vedere:

- Subiectul ales să fie de interes pentru un număr mare de persoane din școală astfel încât elevii să dorească să participe;
- Sceneta este scurtă, nu conține soluția, conflictul este lăsat nerezolvat, iar după interpretarea inițială aceasta este jucată din nou;
- Spectatorii devin actori (spect-actori), iau locul personajelor, se implică în acțiunea dramatică și pot schimba sfârșitul piesei;
- Este bine ca spectatorii (elevi) să fie pregătiți dinainte, să cunoască problema ce va fi abordată în piesă;
- Personajele sunt: oprimatul (victima), opresorul (agresorul), aliatul oprimatului (persoana care susține victima, dar nu are suficientă putere), aliatul opresorului (încurajează abuzul, fie încurajând opresorul – râzând la acțiunile lui, lăudându-l, fie descurajând victima), observatorul (persoana care înțelege problema, dar nu intervine în rezolvarea ei), jokerul (face legătura între actori și spectatori, pune întrebări, determină publicul să găsească soluții);

- Jokerul trebuie să implice cât mai mulți spectatori care trebuie să identifice problema și să stabilească dacă situația poate fi schimbată, să propună soluții ce pot fi aplicate în viața reală.

Spectacolul trebuie să fie urmat de evaluare prin observație, chestionare, interviuri, testimoniale, proiect. Teatrul forum poate fi produsul unui proiect educațional iar subiectul abordat poate fi bullyingul.

Proiectul educațional ocupă un loc important în programa școlară (aproximativ 25% din numărul de ore alocat disciplinei într-un an de studiu) și este necesar ca fiecare elev să fie implicat în elaborarea și derularea proiectului.

În elaborarea proiectului, elevii vor parcurge mai mulți pași: alegerea temei, elaborarea fișei de proiect, realizarea efectivă a acțiunilor proiectului și evaluarea acestuia.

În prima etapă, cea **a alegerii temei**, trebuie identificate problemele din comunitatea școlară, posibilitatea ca elevii să găsească soluții eficiente la aceste probleme, dar și resursele de care dispun și care sunt absolut necesare realizării proiectului (umane, de timp, materiale). Pot fi teme pentru un proiect:

- teatru forum;
- „**Săptămâna nonviolentei**” – campanie de prevenire și combatere a violenței, de promovare a nonviolentei în școală;
- pregătirea unor activități dedicate unor zile importante prin semnificația lor, precum: Ziua Mondială a Nonviolentei (2 octombrie), Ziua Internațională a Toleranței (16 noiembrie), Ziua Internațională pentru Nonviolenta în Școală (30 ianuarie);
- un număr de revistă dedicat nonviolentei în școală;
- **Elaborarea fișei de proiect** este o activitate realizată după o documentare temeinică în legătură cu tema abordată. Fișa de proiect trebuie să includă:
 - tema proiectului;
 - perioada de desfășurare;

- grupul țintă;
- scopul proiectului;
- activitățile derulate în cadrul proiectului ;
- responsabilii cu derularea activităților;
- produsele rezultate din fiecare activitate;
- termene de realizare;
- resurse;
- indicatorii de evaluare a activităților (de exemplu, număr de elevi participanți, număr de lucrări expuse, număr de spectatori etc.).

După întocmirea fișei de proiect urmează realizarea efectivă a proiectului, prin activitățile propuse. Astfel, fiecare activitate se va finaliza cel puțin printr-un produs, de exemplu articole pentru revistă, o expoziție, un spectacol de teatru forum, afișe, un site, broșuri, pliante etc. Toate materialele elaborate pe parcursul derulării proiectului vor fi incluse într-un portofoliu.

Evaluarea proiectului este obligatorie, se realizează la finalul proiectului, dar și pe parcursul derulării proiectului. Această etapă presupune atât autoevaluarea cât și evaluarea formativă realizată de către profesor (observarea sistematică pe baza fișei de evaluare, portofoliul întocmit de elev).

Prin autoevaluare, elevii analizează măsura în care au fost realizați indicatorii propuși, gradul de implicare în reușita proiectului, obstacolele întâmpinate, iar pentru aceasta este recomandat ca pe parcursul derulării activităților, fiecare elev să întocmească o fișă de observație (v. *Anexa 1*). Autoevaluarea se poate realiza pe baza fișei de observație și/sau a unui chestionar completat la sfârșitul proiectului.

ANEXA 1

Fișa de observație - proiect

- este orientativă
- este realizată de fiecare elev în timpul derulării proiectului și presupune notarea unor răspunsuri la întrebări de tipul:
 - a. Ce sarcini am avut de îndeplinit ?
 - b. Am reușit să le îndeplinesc ?
 - c. Ce dificultăți am întâmpinat ?
 - d. Ce mi-a plăcut cel mai mult să fac?
 - e. Care este cel mai important mesaj pe care l-am reținut din această activitate (din fiecare activitate a proiectului)?
 - e. Ce nu am reușit să facem destul de bine?
 - f. Ce am reușit să facem foarte bine?
 - g. În ce proiect aș dori să mă implic împreună cu colegii mei?

Fișă de evaluare a proiectului

Criterii de evaluare	Autoevaluare	Evaluarea profesorului
<i>Îndeplinirea sarcinilor</i>		
<i>Calitatea produselor/activităților realizate</i>		
<i>Cooperarea cu membrii echipei</i>		
<i>Capacitatea de a iniția activități</i>		
<i>Impactul proiectului asupra stării de bine</i>		
<i>Relevanța activităților pentru tema proiectului</i>		

Se poate acorda o notă pentru fiecare criteriu și se face o medie a notelor acordate.

Chestionar cu privire la activitățile derulate în cadrul proiectului

1. Ai reușit să îți îndeplinești sarcinile propuse?

- a. deloc
- b. în mică măsură
- c. în mare măsură

2. Cum apreciezi contribuția ta la realizarea proiectului?

- a. nesatisfăcătoare
- b. satisfăcătoare
- c. bună
- d. foarte bună

3. Exprimă într-o frază ce ai învățat din acest proiect:

.....

.....

.....

.....

4. Menționează activitatea care ți-a plăcut cel mai mult:

.....

.....

.....

5. Din ce cauză ți-a plăcut această activitate cel mai mult?

.....

.....

.....

.....

6. Menționează ce ți-a plăcut cel mai puțin în activitățile desfășurate:

.....

.....

.....

7. Colaborarea cu membrii echipei a fost:

- a. Nesatisfăcătoare
- b. Satisfăcătoare
- c. Bună
- d. Foarte bună

8. Menționează cel puțin un obstacol pe care l-ai întâlnit în derularea proiectului:

.....

.....

.....

.....

ANEXA 2 – Fișe de lucru, activități

FIȘĂ DE LUCRU 1

Exerciții și activități de grup

Definiția violenței

Amintiți-vă scene din filme/povești în care sunt reprezentate scene de violență. În copilărie sau adolescență cum aflăm despre ce înseamnă violența?

- Există personaje negative și pozitive?
- Identificați cel puțin un motiv pentru care oamenii s-au luptat de-a lungul istoriei-exemplificați.
- Cum apreciați luptele din trecut?
- Există diferențe între violența din secolele trecute și cea din timpul actual?

Sarcină de grup

Exemplificați o scenă de violență dintr-un film sau un basm și prezentați-o colegilor pe scurt.

Dați exemple de manifestări ale violenței făcând apel la cunoștințele voastre de istorie.

Ce părere aveți despre pedepse în general? Considerați că este corect ca ele să existe și să fie aplicate în anumite situații?

Discuțiile se vor realiza în grupuri de 5-6 elevi care ulterior își vor prezenta opiniile prin desemnarea unui reprezentant.

Fiecare reprezentant desemnat va prezenta opinia grupului, apoi vor fi dezbătute în plen câteva idei:

- Care este atitudinea față de violență în general?
- Cum interpretați expresia ”Volența naște violență”?
- Analizați imaginea. Ce vă sugerează?

Se poate aplica metoda 4F(Feelings, Facts, Findings, Future)

- 1. Feelings (întrebări adresate emoțiilor, stărilor): Cum se simte cel care agrează? Cum se simte cel agresat?*
- 2. Facts (întrebări adresate gesturilor, posturii, în general observare simplă): Ce face X? Ce face Y? Cum reacționează Z?*
- 3. Findings (întrebări adresate interpretării lucrurilor observate la Facts): Ce crezi despre? De ce crezi că?*
- 4. Future (întrebări adresate schimbării atitudinii pe viitor): Ce îți propui să schimbi la tine? Ce vei face atunci când doi colegi se ceartă?*

FIȘĂ DE LUCRU 2

Exemple de activități

Obiective:

1. Să recunoască și să descrie forme de manifestare a violenței;
2. Să identifice factorii care determină comportamente violente;
3. Să exemplifice modalități de prevenire a acestora;
4. Să identifice persoane – resursă sau servicii care pot oferi sprijin în probleme legate de violență;

1. Profesorul citește o listă cu enunțuri legate de manifestări violente. Elevii se ridică din bănci și în momentul în care enunțurile nu li se potrivesc se vor așeza în bănci, iar dacă li se potrivesc stau pe loc. Exercițiul se va finaliza când aproape toți elevii vor sta pe scaune.

- Țip la colegi.
- Când mă supăr pe cineva îi trântesc penarul pe jos.
- La ieșirea în pauză, dacă nu am loc să ies, lovesc cu coatele.
- Când cineva îmi vorbește urât, răspund în același fel.
- Când un coleg răspunde gresit, **râde** de greșeala lui. **el? eu?**
- Uneori îmi ironizez colegul, imitându-l.
- Mă strâmb în spatele unui coleg.
- Mă răstesc la colegi uneori.

2. Utilizând metoda **brainstorming**, profesorul întreabă ce înseamnă o persoană violentă, iar elevii vin pe rând și notează pe flipchart răspunsurile. Elevii sunt încurajați să alcătuiască împreună cu profesorul „portretul”, unei persoane care se manifestă violent.

Se discută despre ce anume determină comportamentele violente și ce anume se poate face pentru a le preveni.

Sunt prezentate persoane-resursă și servicii ce pot oferi sprijin pe problematica violenței.

„Portretul agresorului”

Ce gândește?

Ce spune?

Ce simte? Ce vrea?

Ce face?

29
Unde vrea să ajungă?

3. Studiu de caz

Laura, de câte ori ieșea în pauză, țipa la cineva, fie că era un coleg de clasă, fie că era cineva întâlnit pe coridor. Avea momente în care, dacă profesorul o corecta atunci când greșea la lecție, se enerva și ridica tonul. Ajunsese cu timpul să fie evitată de colegi și chiar la un moment dat a rămas singură în bancă, Liliana cu care până atunci împărțise spațiul de studiu mutându-se în altă bancă. Rezultatele la învățătură au devenit din ce în ce mai slabe. Toți ne întrebam ce se întâmplă cu Laura, dar doar vecina ei, Ana, știa că acasă la ea lucrurile nu erau tocmai în regulă. Tatăl Laurei avea obiceiul de a face destul de frecvent scandal, deranjând vecinii.

Profesorul invită elevii să discute pe baza textului prezentat și dirijează discuția prin intermediul unor întrebări.

- Identificați factorii care au provocat starea Laurei.
- Cum o pot ajuta colegii? Cine altcineva o mai poate ajuta?
- Ce poate face chiar ea pentru a putea redresa situația?

FIȘĂ DE LUCRU 3

Activități de grup

Forme și cauze ale violenței școlare

Activitatea 1

Elevii vor fi împărțiți în două grupe și pe două coli de *flipchart* vor fi listate forme de manifestare a violenței în școală, iar alături vor determina cauze posibile care au dus la apariția acestor comportamente. Profesorul va dirija activitatea oferind sprijin atunci când elevii întâmpină dificultăți.

Exemple:

- violență fizică: răniri, lovituri, zgârieturi, îmbrânceli;
- violență verbală: ironie, insultă, înjurături, limbaj obscen;
- imagistică: TikTok, Instagram, Facebook, muzică;
- psihomorală: amenințare, hărțuire, șantaj, tănuire;

Cauze: dorința de putere, presiunea grupului, dorința de a imita anumite personaje, furia, frustrarea, dorința de a atrage atenția etc.

Elevii vor nota, apoi vor discuta pe marginea celor notate menționând:

- exemple de astfel de situații întâlnite în școală;
- motive ale manifestărilor violente;
- cum pot fi evitate comportamentele violente;
- cum poate fi prevenită manifestarea violenței.

Activitatea 2

Cum gestionăm comportamentul sau pornirile violente

Elevii pot valoriza discuțiile anterioare și pot găsi alternative printr-un exercițiu în care vor completa câteva propoziții lacunare.

1. Când sunt jignit de către un coleg, pot să răspund la fel **sau** pot să

.....

.....

2. Atunci când sunt nervos, pot să lovesc **sau** pot să

.....

.....

3. Când mă simt vulnerabil, pot să ameninț **sau** pot să

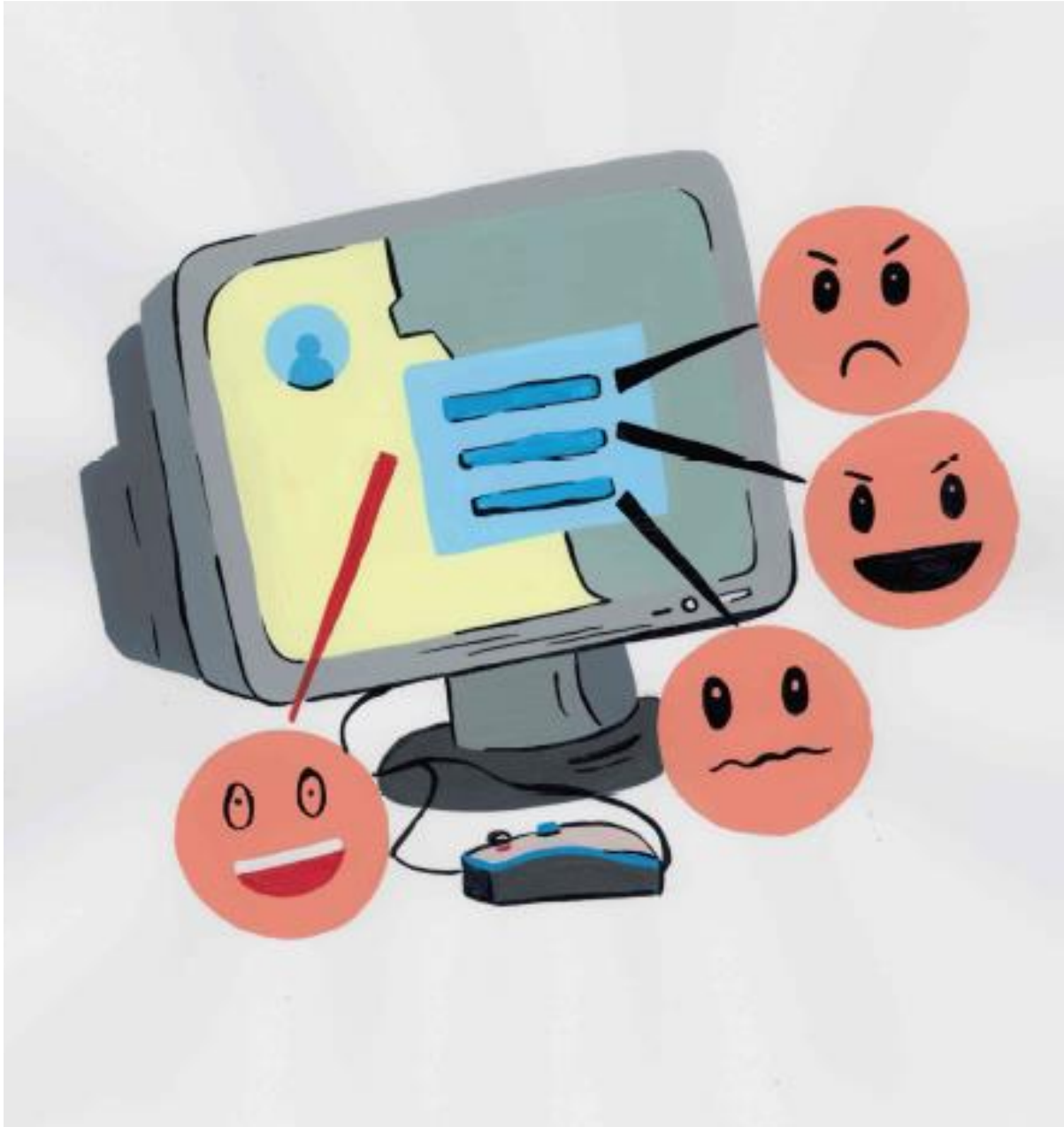
.....

.....

4. Când cineva mă îmbrânțește pe hol, pot să ripostez în același mod **sau** pot să

.....

.....

FIȘĂ DE LUCRU 4

Bullyingul

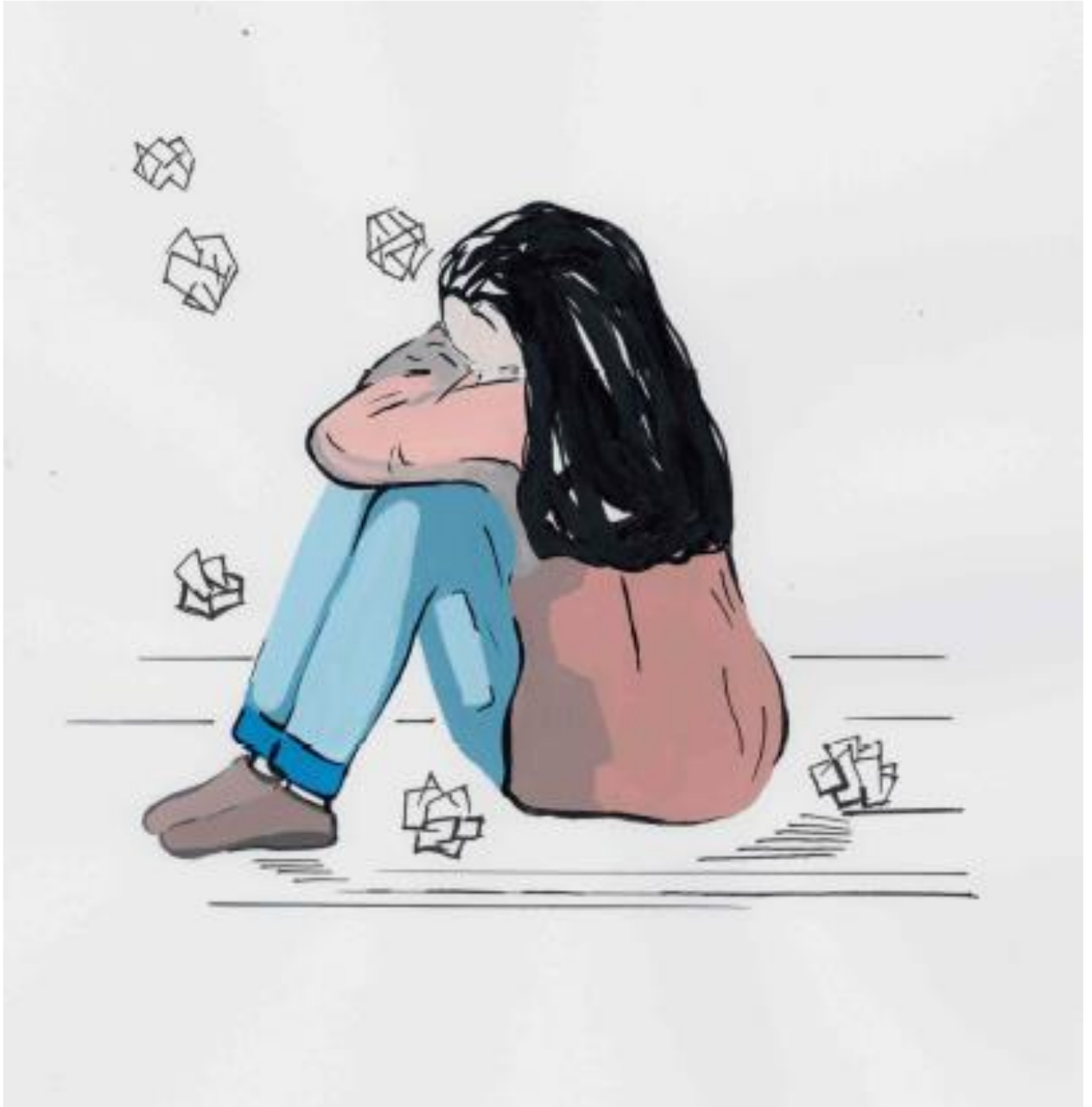
Citește textul de mai jos și apoi răspunde întrebărilor:

Eu sunt Andrei și am un prieten bun, Dumitru, cu care sunt și coleg de clasă. Irina este eleva nouă din clasa noastră. A venit de la începutul anului școlar, deoarece s-a mutat cu familia în cartier. Se înțelege bine cu Mirela, colega ei de bancă, dar în rest nimeni nu o bagă în seamă pentru că toți avem prieteni, ne știm de 7 ani și nu prea ne plac nou veniții. Mai mult, Cosmina, una din vedetele din clasă (este cântăreață într-o formație) a spus despre ea, într-o zi, că a venit în clasa noastră pentru că e repetentă, iar în altă zi, că poartă mereu haine lipsite de bun gust. Ba chiar odată i-a pus piedică când a trecut pe lângă banca ei. Și multe altele. De fiecare dată, Irina a început să plângă și s-a așezat în bancă. Mai mult, prietenele Cosminei, nu puține, au râs de fiecare dată. Mie mi se pare că deși e timidă, Irina se descurcă foarte bine la ore, iar la matematică a fost singura care a reușit să rezolve o problemă. În ce privește hainele, nu mă prea pricep, dar cred că sunt în regulă.

Îmi pare rău de Irina, dar cred că e mai bine să nu mă amestec în astfel de probleme. La fel consideră și Dumitru, prietenul meu.

1. Cum ți se pare comportamentul Cosminei?
2. Ce crezi că o determină pe Cosmina să se comporte așa?
3. Ce crezi că simte Irina?
4. Cum ți se pare comportamentul prietenelor Cosminei? (fetele care râd)
5. Ce părere ai despre atitudinea celor doi prieteni, Andrei și Dumitru?
6. Ce ar trebui să facă Andrei și Dumitru?
7. Ce ai face dacă ai fi prietena Irinei?

8. Ce urmări poate avea un astfel de comportament asupra Irinei?
9. Consideri că experiența Irinei reprezintă bullying? Dacă da, ce formă a acestuia?

FIȘA DE LUCRU 5

Bullying

I. Alege din următoarele enunțuri pe cele care conțin caracteristici ale comportamentului de tip bullying:

1. Puterea egală între cei implicați într-un act de violență.
2. Un act de violență singular, ocazional.
3. Amenințările, insultele repetate.
4. Sunt implicate mai mult de două persoane.
5. Comportamentul de tip bullying îmbracă forme variate.
6. Intenția de a face rău, de a provoca suferință.
7. Între persoanele implicate există diferențe de putere.

II. Menționează cel puțin trei exemple pentru fiecare formă de bullying:

a. Fizic.....

.....

b. Verbal.....

.....

c. Emoțional.....

.....

III. Precizează protagoniștii (tipurile de persoane) implicați în comportamentul de tip bullying:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

IV. a) Prezintă un caz de bullying cunoscut de tine:

.....
.....
.....
.....

b) Identifică cel puțin o cauză care a dus la situația respectivă:

.....
.....
.....
.....

c) Identifică cel puțin două caracteristici care fac din acest caz un act de bullying:

.....
.....
.....

d) Determină cel puțin două consecințe ale acestui caz pentru persoanele implicate:

.....

.....

.....

.....

.....

e) Propune cel puțin o soluție pentru prevenirea bullyingului în școala ta:

.....

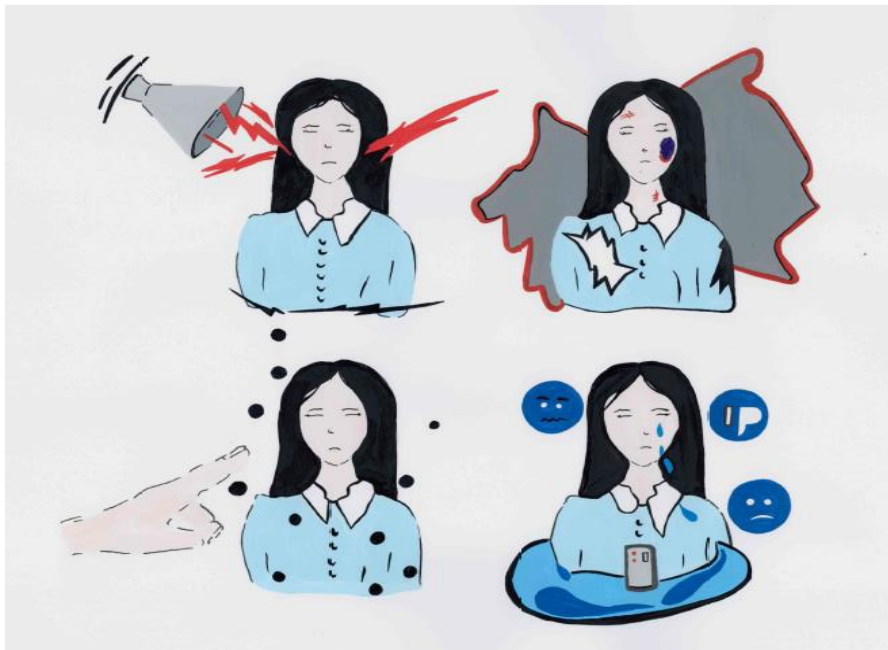
.....

.....

.....

.....

.....

FIȘĂ DE LUCRU 6

Cyber-bullying

I. Alege din următoarele enunțuri pe cele care conțin caracteristici ale cyber-bullyingului:

1. A apărut o dată cu dezvoltarea tehnologiilor digitale.
2. Presupune răspândirea unor informații denigratoare despre o persoană cu ajutorul mijloacelor electronice.
3. Nu implică intenția de a răni, umili.
4. Agresorul își poate păstra anonimatul.
5. Victima provine numai din rândul elevilor corigenți.
6. Se poate întâmpla în curtea școlii.
7. Presupune un comportament repetat.
8. Este bullying prin folosirea tehnologiilor digitale.

II. Numește trei posibile urmări ale cyberbullyingului.

.....

.....

.....

.....

.....

III. Menționează două sfaturi pe care le-ai da prietenului/prietenei tău/tale, dacă ar fi ținta unei agresiuni de tip bullying în mediul online.

.....

.....

.....

IV. Citește cu atenție afirmația și apoi răspunde întrebărilor:

„Ceea ce distribuim sau spunem îi poate răni pe ceilalți.”

1. Ce anume din ceea ce distribuim ar putea să facă rău celorlalți?

.....
.....
.....

2. Ce am putea spune astfel încât să supărăm pe cineva? Ce conținuturi ar putea avea mesajele care difuzate online ar putea supăra, umili pe cineva?

.....
.....
.....

3. Care e diferența dintre glumă și hărțuire? Poți să dai un exemplu de situație în care o „glumă” poate deveni hărțuire?

.....
.....
.....
.....

ANEXA 3 – Studii de caz

SITUAȚII GENERATOARE DE VIOLENȚĂ ȘI MODALITĂȚI PRIN CARE COOPERAREA ȘI COMPETIȚIA POT CONTRIBUI LA DIMINUAREA COMPORTAMENTELOR AGRESIVE/VIOLENTE

STUDIUL DE CAZ 1 – COOPERARE ȘI ÎNDEMN LA COMPETIȚIE

Andrei S., elev în clasa a V-a, se confrunta cu dificultăți în stabilirea relațiilor cu colegii de clasă, datorită anxietății sociale și timidității – care îl făceau să se simtă foarte stânjenit în momentul în care era în centrul atenției.

Era deosebit de preocupat de felul în care ceilalți îl percep și acest lucru îl împiedica să-și afirme propriile puncte de vedere, mai ales atunci când erau diferite de ale colegilor și deseori devenea ținta ironiilor și agresiunilor verbale din partea acestora.

La ora de educație fizică sau în pauze evita să joace fotbal cu colegii – din dorința de a se proteja de atitudinile și remarcile răutăcioase.

În spatele acestor manifestări se afla o fragilitate a imaginii de sine, determinată de o slabă încredere în forțele proprii. Tendința spre perfecționism de care dădea dovadă sugera faptul că el dorea cu orice preț să exceleze pentru ai convinge pe ceilalți că este valoros și că merită cu adevărat atenție.

Era absolut necesar ca acest elev să nu-și mai consume energia psihică pentru a demonstra celorlalți că este valoros, ci trebuia să conștientizeze el însuși calitățile cu care era înzestrat.

Dovedise la orele de limba română că are un talent deosebit în a scrie compuneri, impresionând prin imaginație și bogăția vocabularului.

A fost încurajat să scrie un jurnal în care să menționeze în fiecare zi (timp de o săptămână) o întâmplare plăcută, dar și o situație în care ar fi dorit să spună ceva celorlalți, dar nu a avut curajul să o facă. Analizând fiecare astfel de situație, el a fost ajutat să descopere singur faptul că poate transmite gânduri, impresii diferite de ale celorlalți, fără ca aceștia să se simtă lezați. Pentru a-i valoriza inteligența lingvistică, i s-a sugerat să fie comentator sportiv la un meci de fotbal. A fost înregistrat cu ajutorul unui reportofon comentariul făcut. S-a implicat cu mult entuziasm, fiind încurajat și susținut de profesorul de limba română, de care se simțea foarte atașat. Colegii au fost încântați. La ora de educație fizică au fost propuse și alte jocuri de echipă, la care Andrei a participat, învingându-și treptat înhibiția și așteptările negative. I s-a propus chiar să realizeze o revistă a clasei, în care să scrie articole despre teme care prezentau interes pentru vârsta lor (curiozități din lumea plantelor și a animalelor, dezastrele ecologice, lumi paralele), precum și despre activități realizate împreună (realizarea unei petreceri de sărbătoarea Halloween, organizarea unei serbări de Crăciun).

Profesorul de limba română împreună cu diriginta l-au ajutat pe Andrei să își dezvolte conduita asertivă – că redactor al revistei făcea diverse aprecieri și chiar modificări, încurajându-și colegii să se documenteze accesând diverse site-uri pe internet și să scrie articole despre problemele care lor le trezeau interesul.

Concluzionând, au fost folosite următoarele modalități de intervenție:

- Accentuarea a ceea ce este pozitiv (calitățile);
- Activarea unor emoții pozitive pentru a evidenția aspecte importante (valorizarea de către profesoară și colegi stimulează creșterea încrederii în sine);
- Utilizarea sistemului de relații interpersonale (cooperarea cu colegii pentru a atinge un țel comun).

STUDIU DE CAZ 2 – COMPETIȚIA

Latura concurențială duce la rezultate excelente în pregătirea elevilor, însă se impun măcar două condiții: important este ca starea concurențială să nu fie impusă din afară, de la părinți și în al doilea rând să se găsească o cale de a-i face pe copii să colaboreze, să lucreze împreună, nu doar să fie interesați de propria persoană, adică concurența să îi transforme în persoane egoiste, individualiste uneori chiar agresive.

O atmosferă de competiție poate face ca elevii să-și vadă scopurile ca fiind contradictorii; ei nu-și împart resursele, ci e posibil să încerce să se stânjenească reciproc sau chiar să devină agresivi pentru a-și atinge obiectivele propuse.

De asemenea, a excela cu orice preț într-un domeniu, face posibil să fie neglijate alte aspecte din viața lor. În același timp copii solicitați de părinți cu activități extrașcolare, impunându-li-se standarde excesive, au o copilărie mai scurtă și mai puțin fericită.

Altfel spus, se maturizează mai rapid, în detrimentul stării psihice de bine. Copilăria nu este numai o perioadă a acumulărilor, ci și a jocurilor care nu mai pot fi trăite la aceeași valoare la nici o vârstă viitoare.

Laura I., elevă în clasa a-VIII-a, s-a bucurat de o bună educație din partea părinților, însă impunerea responsabilității și perfecționismul părinților au motivat-o spre rezultate bune, relații concurențiale cu colegii, dar și spre oboseală, de tip anxios. Părinții îi solicitau să obțină rezultate numai de 10 la matematică, pentru că era materia la care mama și sora ei mai mare (vitregă) excelasera.

Ca să arate că excelează nu colabora cu colegii care o rugau să îi ajute sau să le explice cum a rezolvat diverse exerciții, decât dacă i se cerea să lucreze la tablă. Colegii au început să se îndepărteze de ea și să-i arate invidia prin comportament agresiv, iar ea devenise singuratică, închisă în sine, reacționând chiar violent în unele situații.

Resursele pentru succes proveneau din impulsivitatea din partea părinților și dorința ei de a le face pe plac, dar și descoperirea unei sensibilități pentru literatură și creație (construiește flori, stelute, pictează, desenează, dacă are timp).

Slabele rezultate provin din insistentele părinților de a se comporta ca „un adult” (cu maturitate) și de a se stabili diverse lucruri în locul ei fără să i se ceară părerea. Mama o dojenea chiar și atunci când i se părea că ar putea fi cineva mai bun ca ea.

Este cunoscut că în această perioadă apare o nevoie acută de afirmare a propriei identități, fiind vârsta la care se concentrează asupra propriilor trăsături, calități, pentru a se face remarcat de ceilalți.

Însă este de dorit ca ambiția de a fi cel mai bun să nu se transforme în perfecționism, iar ritmul să fie concordant cu capacitățile reale ale elevului, altfel tot efortul se va transforma într-o tensiune greu de dus, cu rezultate la nivelul fobiilor.

Laurei i s-a sugerat să-și recunoască și alte aptitudini, la alte materii decât matematica; să învețe la nivelul capacității ei reale la matematică, pentru că nu trebuia să fie ca mama sau ca sora ei, ci să se bazeze pe propriile ei tendințe, adică spre literatură și creativitate, calități pe care sora și mama ei nu le aveau.

De asemenea, să conștientizeze faptul că încearcă să desfășoare un scenariu de viață care are la bază neîmplinirile mamei sale (a constietiza faptul ca neîmplinirile părinților, mai ales a mamei de a urma un liceu bun și apoi o facultate i s-au transmis și ei).

Părinților li s-a recomandat ca fiica lor să fie încurajată să urmeze studiul în domeniul care îi place.

Fiind lăsată să lucreze la materiile care o interesau mai mult (literatură și desen, pictură, exprimarea creativității), Laura a ajuns la conștientizarea nevoilor personale și a resurselor, pentru o gestionare eficientă și adecvată a conflictelor și reperelor relaționale.

Laura a fost învățată să aibă scopuri congruente cu ale celorlalți, demonstrându-i-se că nimic nu e mai plăcut ca a avea prieteni și a ajuta sau a explica celorlalți ceea ce ea știa, fiind o expresie a bucuriei acest lucru.

Ea a învățat să-și exprime nevoile, nemulțumirile în fața mamei, nu mai plânge, iese în oraș cu prietenii.

STUDIU DE CAZ 3 – COOPERAREA

În cazul cooperării, membrii grupului de elevi lucrează împreună pentru a-și atinge obiectivele și scopul fiecărui membru și este compatibil ori complementar cu scopurile celorlalți membri, deși colaboratorii se pot contrazice în mod constant.

Însă atunci când există importante bariere de comunicare, constrângerea elevilor în a comunica poate fi mai eficientă decât lăsarea deciziei de a comunica sau nu la alegerea lor.

De aceea profesorul trebuie să favorizeze înăuntrul echipelor un climat de echilibru și toleranță, să nu noteze doar unul dintre membrii grupului, ci să ofere feedback pozitiv întregului grup, altfel elevii vor intra în competiție unul cu altul, se va dezbină grupul și vor apărea diferite manifestări cu grad variat de agresivitate.

Dacă apare cooperarea în interiorul echipei, atunci va fi atinsă competiția între grupele de lucru.

Într-una dintre lecțiile ce se desfășurau la clasă, având ca organizare a învățării, lucrul pe echipe am aplicat ca strategie didactică metoda învățării prin descoperire în cadrul lecției „Reguli pentru o învățare eficientă” în cadrul disciplinei Consiliere și orientare școlară.

Clasa a fost împărțită în două grupuri, unul de fete și unul de băieți, căror le-a fost cerută exemplificarea (pe coli mari de flipchart), metodelor și mijloacelor care le permit lor să ajungă la performanță în cadrul unui sport dorit. Urma apoi, a se face o paralelă între performanța din sport și performanța în învățare, iar concluzia era ca mijloacele și metodele erau identice însă cu denumiri puțin schimbate: în loc de: antrenor bun – profesor bun; în loc de echipamente lucrăm cu carti, caiete și alte mijloace; în loc de antrenamentele erau de fapt mentinerea prin exercitiile de învățare etc.

În grupul de băieți care își alesese ca sport fotbalul s-a iscat la un moment-dat un conflict între doi colegi care nu erau niciodată în relații bune și se „înțepau permanent, reciproc”, fapt ce dovedea că nu ne mai permitea desfașurarea activității în continuare, scăzând implicarea în activitate și formarea de coaliții.

Inițial le-am vorbit despre colaborare în vederea realizării unor obiective comune de grup (prin evaluarea impactului conflictului asupra grupului), apoi am mărit distanța între ei ca

să nu mai ajungă unul la altul pentru că se îmbrânceau reciproc, le-am amintit de tema în care vorbisem de comunicarea asertivă și am rugat grupul să ajute la păstrarea coeziunii prin cooperare și focalizarea pe problemă nu pe persoane, apoi am cerut evitarea învinovățirii și a etichetărilor, deasemeni să nu fie căutate permanent contraargumente, dar și eliminarea convingerii ca numai unul dintre ei are dreptate.

Am căutat să descopăr dacă existau cauze anterioare acestui conflict și dacă aveau la bază stări afective ale elevului respectiv.

De fapt, motivul respingerii era că unul dintre elevii care nu era bun la învățătură, li se părea că-i încurcă și că nu va mai fi apreciată activitatea lor; era o mare diferență între starile și stilurile cognitive ale acestora și exista un comportament conflictual de respingere specific celor aflați sub influențe și prejudecăți.

Am recurs la facilitarea comunicării, vorbindu-le de evitarea situațiilor câștig-pierdere, străduindu-mă spre o mai bună modelare a activității grupului.

Am implicat tipuri de responsabilități în grup, invitând la schimbarea atitudinilor și comportamentelor și folosind elemente ale modalității de utilizare a criticii într-un mod pozitiv, de genul formelor de laudă eficientă.

Am sugerat elevului mai puțin bun la învățătură să le ceară celorlalți să-i fie acceptat și modul său de a privi lucrurile sau să negocieze împreună, explicând fiecare modul său de a vedea ceea ce cerea tema lor de lucru.

Există niste stadii de dezvoltare a grupului, iar acestea s-ar putea să nu fi fost atinse deoarece elevul respins era nou în clasă.

Am amintit elevilor că rezultatul activității grupului este suma contribuțiilor tuturor membrilor care lucrează la realizarea temei date.

Exerciții și teme de reflecție:

Scopul activităților este de a exersa strategii și tehnici de negociere pentru situații conflictuale/violente și a identifica cele mai eficiente forme de comunicare în situații de manifestare a unui comportament violent.

1. Brainstorming – Identificați conotațiile termenilor „violență” și „non-violență”.

2. Lucru pe grupe/Studiu de caz – Imaginați pe modelele anterioare trei situații în care sunt manifestate comportamente violente și stabiliți modalități de rezolvare.

3. Realizați un poster în care să reprezentați o tehnică de negociere eficientă agreată de fiecare grupă.

ANEXA 4 – Reguli ce trebuie respectate pentru crearea unui climat psiho-social pozitiv în școală, condiție a prevenirii violenței

- Toți participanții la procesul instructiv – educativ se simt în siguranță, interacționează, se implică.
- Tuturor elevilor li se asigură acces egal la educație, elevii se simt acceptați.
- Sunt menținute relațiile pozitive, de stimă, încredere, între toți participanții la procesul de învățământ, elevi, profesori, conducerea școlii, părinți, alți angajați.
- Se acceptă și este valorizată diversitatea.
- Toate activitățile din școală au la bază principiul incluziunii, fără nici un fel de discriminare.
- Se folosesc metode interactive de învățare care presupun diversitatea de opinii, dezbateri.
- Cazurile de violență sunt discutate, se iau măsuri concrete pentru fiecare caz în parte, se acordă sprijin victimelor, dar și autorilor agresiunii.
- Elevii implicați în acte de violență sunt consiliați fie personal fie în grup.
- Părinții sunt parteneri în acțiunile de prevenire și combatere a violenței.
- Elevii participă în număr mare la activitățile extrașcolare.
- Activitățile extrașcolare sunt numeroase și vin în întâmpinarea intereselor unui număr cât mai mare de elevi.
- Prevederile Regulamentului școlii sunt clare și se aplică în mod egal tuturor elevilor, angajaților.
- Sunt promovate relațiile de colaborare, cooperare, între membrii comunității școlare.
- Comunicarea între actorii educaționali se realizează eficient.

Proiect derulat de

ANEXA 5 – Strategii și tehnici de rezolvare a conflictelor

Conflictul apare atunci când dezacordul se acutizează și ia forme violente cum ar fi limbajul și se finalizează în situații care escaladează cu agresiuni fizice.

Cauze ce determină situații conflictuale:

- interpretarea diferită a realității și informații insuficiente;
- prejudecățile, stereotipiile preluate necritic;
- comunicarea defectuoasă între partenerii de dialog;
- lipsa de încredere în sine și în ceilalți;
- frustrările repetate și interiorizarea acestora;
- situații stresante dublate de toleranța scăzută la stress;
- diferențe de temperament și scala de valori a fiecăruia;

Analiza cauzelor ce stau la baza conflictelor poate oferi atât modalități de prevenire, cât și soluții pentru rezolvarea conflictelor aflate în curs de desfășurare.

În mediul școlar, apar frecvent conflicte **între**:

- doi indivizi;
- un individ și un grup;
- două sau mai multe grupuri;

Ca **forme de manifestare**, menționăm:

- disputa;
- refuzul de a comunica;
- agresiunile fizice și verbale;

Conflictele au la bază competiția neloyală, dorința de afirmare cu orice preț, invidia, antipatia reciprocă, nepotrivirea de caracter, lupta pentru pentru dominarea grupului, comunicarea slabă, exprimarea nepotrivită a emoțiilor, absența abilităților de rezolvare a unor situații conflictuale, lipsa empatiei.

Nerezolvarea unui conflict poate duce la situații grave, care se pot materializa în afectarea integrității fizice a persoanelor implicate, fapt ce impune o strategie mai degrabă de prevenire a apariției situațiilor conflictuale.

Menționăm exemple de **strategii de prevenire a conflictelor**, în care un rol important îi revine cadrului didactic fie în calitate de diriginte, fie în calitate de consilier sau profesor de specialitate la clasă.

1. **Modelul Canter** – profesorul se manifestă pozitiv în toate situațiile, ajutând elevii să conștientizeze normele disciplinare, de participare la activități prin utilizarea unor stimulente adecvate.

2. **Modelul modificărilor de comportament** – constă în întărirea unui comportament pe baza consecințelor pozitive sau negative pe care le are. Astfel, se întăresc prin confirmare comportamentele pozitive care vor duce la repetare, iar comportamentele negative vor fi lipsite de această tehnică ducând în timp la suprimarea lor. Consecința va consta în ambele situații în modificări comportamentale.

3. **Modelul consecințelor logice** – prin care elevul trebuie să se autoanalizeze și să prevadă consecințele abaterilor de orice fel, cu sprijinul dirigintelui în calitate de coordonator și al clasei ca participant activ.

Intervențiile în situațiile de criză presupun următoarele etape:

1. Identificarea și cunoașterea situațiilor de criză;
2. Etiologia situației de criză;
3. Luarea deciziei;
4. Elaborarea programului de intervenție ce presupune anumite strategii rezolutive cum ar fi:
 - ascultarea părerilor celor implicați în conflict făcând apel la empatie pentru o înțelegere corectă a cauzelor ce au dus la apariția crizei conflictuale;
 - studii de caz la nivel de grup;
 - arbitrajul, medierea și consilierea realizată de o parte neutră;

- practicarea sistemului de cerere a scuzelor la nivel de grup sau individual;
 - atunci când situațiile mai grave o impun se poate solicita implicarea unor echipe formate din specialiști ca medici, juriști, psihologi, asistenți sociali.
5. Aplicarea măsurilor;
 6. Realizarea controlului;
 7. Evaluarea.

PLAN DE ACȚIUNE AL ȘCOLII PENTRU PREVENIREA ȘI COMBATerea VIOLENȚEI

MODEL

SCOPUL: PREVENIREA ȘI GESTIONAREA ACTELOR DE VIOLENȚĂ, CREAREA UNUI MEDIU ȘCOLAR SIGUR

Nr. crt.	OBIECTIVE	MĂSURI/ ACTIVITĂȚI	RESPONSABILI	TERMENE	INDICATORI
1.	Prevenirea oricărei forme de violență manifestată asupra elevilor, personalului școlii de către persoane din afara școlii	<ul style="list-style-type: none"> • Includerea în Regulamentul școlii a unor prevederi cu privire la accesul străinilor în școală • Elaborarea unor proceduri care stabilesc accesul în școală • Asigurarea securității de către agenți de pază • Efectuarea eficientă a activității de către profesorii de serviciu 	<p>Comisia de elaborare, revizuire a Regulamentului școlii</p> <p>Directorul</p> <p>Consiliul de administrație</p>	<p>Luna septembrie</p> <p>Permanent</p>	<p>Existența prevederilor cu privire la accesul în școală</p> <p>Diminuarea numărului de manifestări violente de către persoane din afara școlii</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Implicarea Poliției Locale în asigurarea securității în spațiul școlii și în apropiere 		<p>Conform programării permanent</p>	
2.	<p>Prevenirea oricărei forme de violență manifestată în interiorul școlii, manifestarea unui comportament responsabil al elevilor ca urmare a conștientizării efectelor negative ale violenței</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Întâlniri cu reprezentanți ai poliției, jandarmeriei, juriști în scopul prezentării efectelor negative ale comportamentului violent, responsabilității legale în cazul unor astfel de manifestări • Introducerea în regulamentul școlii a unor norme care promovează valori morale precum respectul, demnitatea, solidaritatea, toleranța și a unor prevederi care nu permit nici o formă de violență sau discriminare în școală, în relațiile dintre participanții la procesul de învățământ 	<p>Comisia de prevenire și combatere a violenței</p> <p>Responsabilul de proiecte și programe</p>	<p>Conform graficului</p> <p>Septembrie</p>	<p>Număr de întâlniri realizate</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Includerea în oferta curriculară a unor discipline opționale cu tematica prevenirii și combaterii violenței • Includerea în tematica orelor de dirigiență a unor teme care vizează problematica violenței în școală • Constituirea de parteneriate cu instituții precum poliția, jandarmeria, ONG-uri, pentru derularea unor acțiuni comune de prevenire a comportamentului violent • Realizarea unor pagini în revista școlii dedicate comportamentului 	<p>Consiliul de Administrație</p> <p>Membrii Comisiei de elaborare și revizuire a Regulamentului</p> <p>Comisia pentru curriculum</p> <p>Director</p>	<p>Anual</p> <p>Semestrial</p>	<p>Număr de opționale existente</p> <p>Număr de teme abordate (cel puțin una pe semestru)</p> <p>Număr de parteneriate încheiate</p>
--	--	---	---	--------------------------------	--

		<p>nonviolent, promovării unor modele de comportament pozitive</p> <ul style="list-style-type: none"> • Realizarea unui concurs de creare a unor pagini web în care elevii să promoveze mesaje antivioolență, să promoveze acțiunile de combatere a violenței, manifestările de solidaritate, altruism, generozitate 	<p>Profesorii dirigenți</p> <p>Director Consiliul de administrație</p> <p>Consilier educativ Profesori</p>	<p>Anual</p> <p>În fiecare număr apărut</p> <p>Anual</p>	<p>Existența articolelor în revista școlii</p> <p>Existența paginilor web</p>
3.	<p>Implicarea tuturor profesorilor în prevenirea, identificarea și combaterea manifestărilor violente</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizarea unor Consilii profesionale la începutul anului școlar, în care să fie dezbătute Legea 272 din 21.06.2004 și Normele metodologice de aplicare a prevederilor Legii nr. 221/2019, pentru modificarea și completarea Legii educației 	<p>Director</p>	<p>Septembrie</p>	<p>Procese verbale ale Consiliilor profesionale</p>

		<p>naționale nr. 1/2011 privind violența psihologică – bullying</p> <ul style="list-style-type: none"> • Constituirea unui grup de lucru format din profesori, elevi, părinți, cu rol în identificarea, monitorizarea cazurilor de violență • Elaborarea la nivelul școlii a unei Strategii de prevenire și combatere a violenței, în toate formele ei 	<p>Comisia de prevenire și combatere a violenței</p> <p>Comisia de prevenire și combatere a violenței</p>	<p>Permanent</p> <p>Anual</p>	<p>Existența grupului de lucru</p> <p>Existența strategiei de prevenire și combatere a violenței</p>
4.	<p>Implicarea reprezentanților comunității locale în prevenirea și combaterea violenței</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Participarea la activități de formare cu privire la modalități, mijloace de prevenire , combatere a violenței, creării unui mediu școlar sigur • Organizarea unor lecții demonstrative pentru promovarea unor modele de bune practici 	<p>Director</p> <p>Consiliul de administrație</p> <p>Consilier educativ</p>	<p>Anual</p> <p>Semestrial</p>	<p>Număr de profesori participanți la cursuri de formare</p> <p>Număr de lecții demonstrative organizate</p>

		<ul style="list-style-type: none"> • Abordarea problematicii violenței în mediul școlar, familial, în cadrul lectoratelor cu părinții • Implicarea membrilor comunității, reprezentanților acesteia (părinți, Primărie, Biserică, Poliție etc.) în activități de prevenire a actelor de violență 	<p>Consilier școlar</p> <p>Consiliul de administrație</p>	<p>Permanent</p>	<p>Număr de ședințe cu părinții care abordează problematica violenței</p> <p>Număr de acțiuni ale comunității locale</p>
--	--	--	---	------------------	--

Bibliografie

- Călineci, Marcela Claudia și colab., *Valori comportamentale și reducerea violenței în școală*, București, Educația 2000+, 2009.
- Eibl-Eibesfeldt, I., *Agresivitatea umană*, Editura Trei, Iași, 1995.
- Ferreol, G., A Neculau, *Violența. Aspecte psihosociale*, Iași: Editura Polirom, 2003.
- Jigău. M și colab., *Prevenirea și combaterea violenței în școală, Ghid practic pentru directori și cadre didactice*, ISE, 2006.
- Konrad, L., *Așa-zisul rău; despre istoria naturală a agresiunii*, Humanitas, Bucuresti, 1998.
- Neamțu, C. *Devianța școlară*, Editura Polirom, Iași, 2003.
- Păunescu, C., *Agresivitatea umană*, Editura Trei, 1995.
- Păunescu, C., *Agresivitatea și condiția umană*, Editura Tehnică, București, 2001.
- Stan, Emil, *Despre pedepse și recompense*, Institutul European, Iași, 2004.
- Șoitu, L., Hăvărneanu, C., *Agresivitatea în școală*, Editura Institutului European, Iași, 2001.
- Peterman, Franz, Dopfner, Manfred&Schmidt, Martin, *Tulburări de comportament antisocial- agresiv*, Ediția II-a revizuită, Editura RTS, Cluj- Napoca, 2010.
- Peterman, Franz & Peterman, Ulrike, *Program de intervenție pentru copiii agresivi*, editura RTS, Cluj- Napoca, 2010.
- Shapiro, D., *Conflictele și comunicarea*, Editura Arc, București, 1998.
- Crenguța Lăcrămioara, Oprea, *Pedagogie. Alternative metodologice interactive*, Editura Universității din București, 2003.
- Tzvetina Arsova Netzelmann, Elfriede Steffan, Marina Angelova, *Strategii pentru o clasă fără bullying, manual pentru profesori și personalul școlar*, Salvați copiii, 2016.

- Apostol, Radu, *Teatru social – Perspective asupra rolului teatrului în raport cu societatea*, UNATC Press, 2018.
- Catherine Depino, *Violența în școală. Ajută-ți copilul să-i facă față*. Editura Trei, București, 2013.
- Signe Whitson, *Fenomenul Bullying*, Editura Herald, București, 2017.
- Coman Cristina, *Comunicarea de criză. Tehnici și strategii*, Ed. Polirom, 2009
- Cosmovici A. și Iacob L, *Psihologie școlară*, Ed. Polirom, 2008
- Dincă C., Mișu M.A., Puiu E., *Ghidul dirigintei consilier*, Ed. DCSFERA, 2007
- Iucu B. Romiță, *Managementul clasei de elevi, -CURS-*, UPB-ID
- Iucu B. Romiță, *Managementul clasei de elevi*, Ed. Polirom, 2006
- Panisoara Ion-Ovidiu, *Comunicarea eficientă*, Ed. Polirom, 2008
- ***, *Suport de curs „Comunicare eficientă pentru un climat educațional propice învățării”*, Ed. Sigma
- ***, *Programe educative suport – Parteneriat pentru copilul meu*
- ***, *Comunicare în situații de criză - Suport de curs*

Resurse

- www.unicef.org
- www.conflict-prevention.net
- www.antibullying.net
- www.nice.org.uk

Proiect realizat de Fundația Agenția de Dezvoltare Comunitară „Împreună”, cu sprijinul financiar al Mecanismului Financiar al SEE 2014 – 2021. Conținutul paginii nu reflectă opinia oficială a Operatorului de Program, a Punctului Național de Contact sau a Oficiului Mecanismului Financiar Informațiile și opiniile exprimate reprezintă responsabilitatea exclusivă a autorului/autorilor.

Lucrăm împreună pentru o Europă verde, competitivă și incluzivă.